

Lối Sóng

5

Tập thể tác giả Nhóm Cánh Buồm

Nhân loại

Tập thể tác giả nhóm Cánh Buồm

Chương trình Giáo dục Hiện đại

Lối sống 5

NHÂN LOẠI

**GIÁO DỤC TIỂU HỌC ỔN ĐỊNH VÀ
BẢO ĐẢM CHẤT LƯỢNG**
**THÌ TOÀN BỘ NỀN GIÁO DỤC MỚI ĐƯỢC ỔN ĐỊNH,
MỖI GIA ĐÌNH ỔN ĐỊNH, CẢ XÃ HỘI CÙNG ỔN ĐỊNH.**

LỐI SỐNG 5

© Nhóm Cánh Buồm

Sách này do nhóm Cánh Buồm tạo ra và cấp phép sử dụng theo giấy phép **Creative Commons Attribution-NonComercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0)**. Theo giấy phép này, mỗi người dùng hoặc phân phối lại cuốn sách dưới bất kỳ hình thức nào (dạng số hoặc dạng in) đều phải dẫn nguồn bản quyền của cuốn sách và giữ nguyên dòng “Tải về miễn phí tại <https://canhbuom.edu.vn/sachmo/>” trên mỗi trang tài liệu, hoặc trong trích dẫn trả tới trang kế trên.

Liên lạc:

Chương trình Giáo Dục Hiện Đại – Nhóm Cánh Buồm

Email: lienhe@canhbuom.edu.vn | Website: www.canhbuom.edu.vn

Chịu trách nhiệm bản thảo:

PHẠM TOÀN, NGUYỄN THỊ THANH HẢI

Biên tập:

NGUYỄN THỊ MINH HÀ

Hình ảnh:

Hình ảnh sử dụng trong sách này được chúng tôi lấy xuống từ Internet

CÙNG BẠN DÙNG SÁCH

Bộ sách *Lối sống* được soạn để tổ chức việc học *Đạo đức* hoặc *Đạo lý* của trẻ em ở nhà trường phổ thông.

Tại sao cần phải thay đổi như vậy?

1. Khả năng cao nhất của cách dạy “*Đạo lý*” hoặc “*Đạo đức*” là đưa ra được những lời khuyên. Lời khuyên có thể đúng, nhưng lấy gì bảo đảm người học sẽ có hành vi đúng như lời khuyên?

2. *Lối sống* là hành vi có ý thức hằng ngày của một con người. Những hành vi đó thể hiện quan niệm về đạo đức được chia sẻ với mọi người trong cộng đồng. Đó là một công trình rèn luyện lâu dài khởi động một cách có ý thức từ nhà trường.

Môn học này cùng bộ sách này vì thế có thể đặt tên rất dài là *Sách hướng dẫn tổ chức hình thành lối sống hằng ngày cho trẻ em* và đã được rút gọn thành **môn giáo dục Lối sống** kèm theo là sách học ***Lối sống***.

Một *lối sống* mới cho trẻ em được hình thành theo một trực chính là *năng lực sống đồng thuận*. Đó là học để biết cùng tìm cách sống hòa hợp giữa cá nhân với cộng đồng và giữa các cộng đồng với nhau. Đó cũng là *lối sống* hằng ngày, ngay ngày hôm nay, từ Lớp 1, và ý thức sống đó sẽ có tác động tới *lối sống* mai sau.

Chương trình học được phân bố theo các chủ đề như sau:

Lớp 1 - Cá nhân (ý thức sống tự lập - tự phục vụ. Tự lập là mặt tinh thần, còn tự phục vụ là mặt vật chất).

Lớp 2 - Cộng đồng (Nguyên lý sống đồng thuận thể hiện rõ nhất ở *lối sống* của con người trong cộng đồng; Và đồng thuận là (a) cùng

lao động, (b) cùng tôn trọng giá trị văn hóa – tinh thần của nhau, (c) cùng tháo ngòi xung đột).

Lớp 3 – Gia đình (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng gia đình để sống hạnh phúc và biết xử lý khi hạnh phúc gia đình bị đe dọa).

Lớp 4 – Tổ quốc (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng quốc gia-dân tộc: Học sống đồng thuận trong một dân tộc ở đó em có đồng bào; và sống đồng thuận trong một quốc gia ở đó có những ràng buộc bằng luật pháp).

Lớp 5 – Nhân loại (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng trong cộng đồng loài người văn minh đang phải cùng học lối sống văn minh hơn để tránh bị tuyệt diệt).

Học để có ý thức và ứng dụng *lối sống có đạo đức* như trên ở bậc Tiểu học, học sinh sẽ có hành trang ban đầu như sau:

- (a) Các em hiểu rõ học *Lối sống* không phải là học nói lại những nguyên tắc đạo đức, mà là *thực hành có ý thức* một nguyên lý cao cả *sống đồng thuận*.
- (b) Mọi hành vi của học sinh từ Lớp 1 đến hết Lớp 5 đều tiến hành có tổ chức để đạt tới *cái tinh thần* (ý thức đạo lý) được kiểm soát bởi *cái vật chất* (những hành vi cụ thể, thực hiện một cách tường minh).
- (c) Hành trang *sống đồng thuận* đó sẽ đưa các em lên bậc Trung học cơ sở đi sâu vào từng vấn đề đạo lý người xem xét dưới các khía cạnh triết học, xã hội học, và cả về chính trị, bảo đảm hết Lớp 9 sẽ vững vàng để vào đời.

Toàn bộ quan điểm và nội dung cụ thể trong bộ sách *Lối sống* này đều đã được phát triển và quy trình hóa bởi nhóm Cánh Buồm.

Tuy nhiên, các tác giả vẫn thấy cần nói lời biết ơn tới những người đi đầu mở đường là Hồ Ngọc Đại, Mạc Văn Trang, Đặng Ngọc Riệp và Trần Thị Tố Oanh của hệ thống Giáo dục thực nghiệm Công nghệ Giáo dục.

Nhóm biên soạn mong bạn dùng sách chú ý thực hiện đường lối *không dạy học theo lối giảng giải mà chỉ tổ chức việc tự học của trẻ em*.

Các năng lực tương ứng tạo ra từ những môn học khác (Văn, Tiếng Việt, Khoa học, cả môn Tiếng Anh...) đều được huy động đúng lúc vào việc học sách *Lối sống*.

Hơn ở đâu hết, môn *Lối sống* sẽ thể hiện mong ước của nhóm Cánh Buồm đã được long trọng ghi trong các tập sách bậc Tiểu học: *Giáo dục Tiểu học ổn định và bảo đảm chất lượng thì toàn bộ nền giáo dục mới được ổn định, mỗi gia đình ổn định, cả xã hội cùng ổn định*.

Chúc các bạn thành công!

Nhóm Cánh Buồm

LÁ THƯ ĐẦU NĂM HỌC GỬI CÁC BẠN LỚP 5

Các bạn học sinh Lớp 5 thân mến,

Năm nay, nếu các cô, các cậu để ý, sẽ thấy cách xưng hô thay đổi, các tác giả không gọi *cá̄c em* mà gọi *cá̄c bạn*.

Vì sao?

Vì các bạn đã đi được đoạn đường dài tới sự trưởng thành.

Ngay từ đầu Lớp 1, các bạn đã học về vấn đề còn bé hay đã lớn. Cả năm học Lớp 1 các bạn dần dần có nhận thức và tự thực hiện việc *trở thành một cá nhân tự lập*. Cá nhân đó đã thực sự trưởng thành từng bước trong năm năm học Tiểu học.

Lên Lớp 2, các bạn học cách sống của một cá nhân độc lập trong *cộng đồng* con người luôn luôn khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Tới Lớp 3, các bạn học sống trong *cộng đồng gia đình* với khát khao mưu cầu hạnh phúc rất cụ thể. Các bạn đã thấy rõ thêm ba tiêu chí sống *đồng thuận, cùng lao động, cùng tôn trọng nhau, cùng tháo ngòi xung đột*.

Lên Lớp 4, các bạn đã đi thăm đất nước thương yêu của chúng ta. Các bạn đã khám phá một *Tổ quốc* mà ở đó chúng ta có các *đồng bào* và khám phá tiếp một *quốc gia* mà mỗi chúng ta là một công dân – một đất nước khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Năm nay, lên Lớp 5, các bạn sẽ học để có một lối sống trưởng thành thêm một nấc nữa. Các bạn sẽ nhận ra cá nhân mình cùng cộng đồng tổ quốc mình sẽ *hội nhập với cộng đồng loài người* nhằm cùng thực hiện lòng khát khao mưu cầu hạnh phúc của toàn nhân loại.

Cách học của các bạn cũng giống như ở Lớp 4 – chúng ta sẽ đi

thăm nhân loại để quan sát và cảm nhận cuộc sống của loài người. Đó là một loài người khao khát hạnh phúc nhưng chưa bao giờ thực hiện được khao khát đó một cách bền vững.

Chúng ta sẽ xem xét để thấy một nhân loại sống chưa đồng thuận đang tự tổ chức lại để trên Trái đất này sẽ không còn chiến tranh, không còn đói nghèo, không còn bất công.

Trí tuệ của nhân loại sẽ phải đưa loài người đến độ trưởng thành và thỏa mãn khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Xin mời các bạn bắt đầu.

Thảo luận

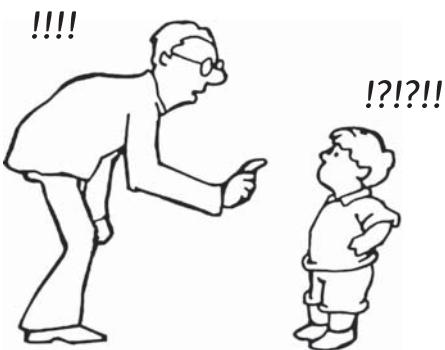
1. Mỗi cô, cậu nghĩ gì về việc thay đổi cách xưng hô, không gọi các em nữa mà thay bằng các bạn?
2. Hãy nói ra để chia sẻ những hiểu biết của bạn về con đường trưởng thành của từng bạn qua từng năm học.

Mời bạn ghi vở: Bạn đón chờ cách học môn *Lối sống Lớp 5* sẽ hứa hẹn điều gì thú vị?

PHẦN MỞ ĐẦU

ÔN TẬP VỀ CON ĐƯỜNG TRƯỞNG THÀNH

Hoạt động 1. Tìm hiểu cách học môn *Đạo đức* khác với môn học *Lối sống* như thế nào?

Điều tra, phỏng vấn

1. Tự đặt câu hỏi (xem lại cách điều tra để viết đoạn văn và bài văn ở Lớp 4) để biết thời của ông bà và cha mẹ, việc học môn *Đạo đức* diễn ra như thế nào?
2. Thời đó phải học thuộc những gì? Phải thực hiện những mệnh lệnh của người lớn và người có uy quyền trong gia đình, ở nhà trường như thế nào?
3. Thời đó có học *nguyên lý đồng thuận* không? Thủ xem ông bà và cha mẹ có hiểu *nguyên lý đồng thuận* có nội dung gì không?

Thảo luận và viết

1. Từng bạn báo cáo trước nhóm (rồi trước cả lớp) những số liệu thu thập được và nhận xét về cách học *Đạo đức* khác với cách học *Lối sống* ở một điểm cẩn bản nào?
2. Từ khi học môn *Lối sống* Lớp 1, cách học đã hướng dẫn các bạn trưởng thành dần dần như thế nào?
3. Nói và viết bình luận tự do bức hình vui bên trên.

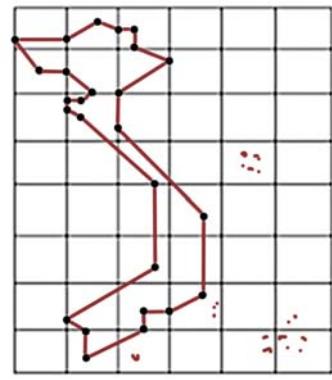
Hoạt động 2. Nhớ lại cách học môn học *Lối sống Lớp 4*

a. Vẽ sơ đồ bản đồ Việt Nam

Ôn nhanh sơ đồ đã học để vẽ nhanh bản đồ Việt Nam. Mỗi bạn vẽ một sơ đồ bản đồ Việt Nam (hình dưới bên trái).

b. Vẽ bản đồ Việt Nam dạng bản đồ câm

Từng bạn chuyển nhanh bản đồ bên trái thành bản đồ câm (hình dưới bên phải).

c. Ôn tập thăm đất nước qua bản đồ

Lệnh ghi địa danh ban đầu do giáo viên (GV) phát, các bạn đánh dấu địa danh đó vào bản đồ câm của mình. Tiếp theo, bạn nào làm nhanh nhất sẽ được phát lệnh tiếp cho cả lớp. Mẫu:

GV - Quần đảo Hoàng Sa (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn A được ra lệnh.

Bạn A - Hà Giang và Quảng Ninh (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn B ra lệnh.

Bạn B - Tây Nguyên và Huế (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn C ra lệnh.

Bạn C - Đồng bằng Nam Bộ...

(Tiếp tục)

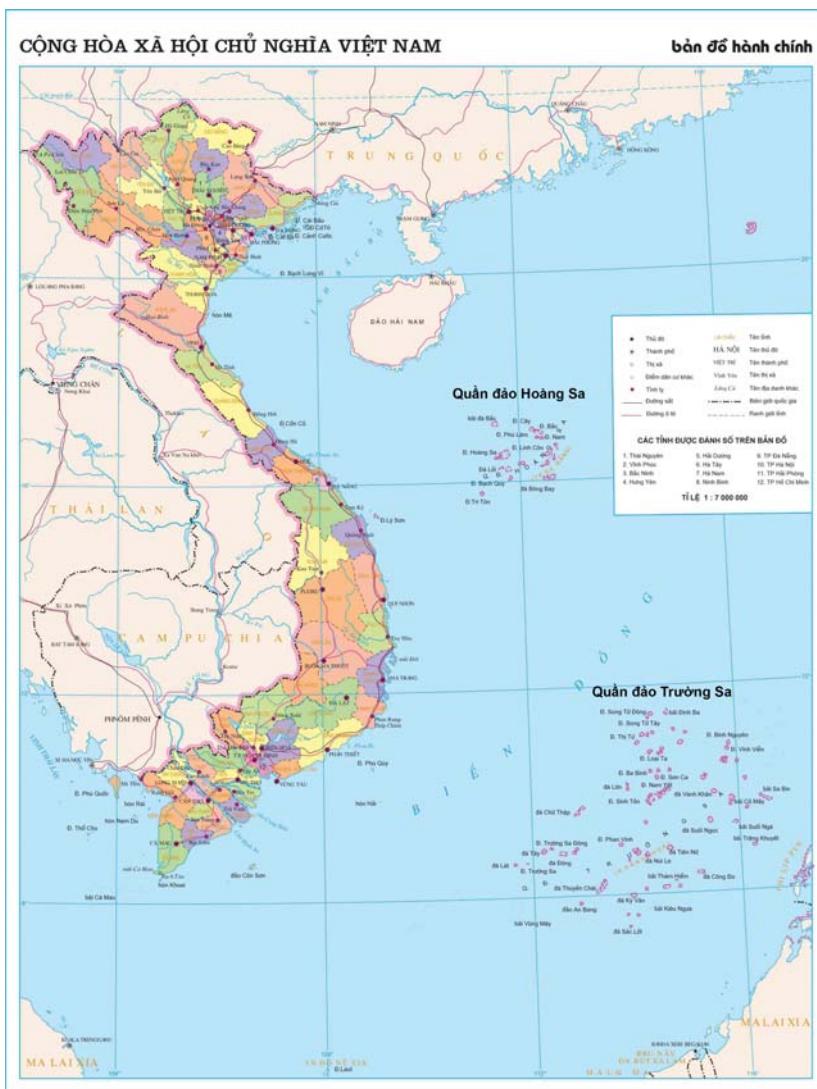
Cả lớp làm việc tiếp và đưa dần các địa danh đã học lên bản đồ.

Khi hoàn thành các bản đồ đầy đủ sẽ cùng được dán lên tường lớp học.

Hoạt động 3. Dùng một bản đồ Việt Nam để bổ sung kiến thức: GV hướng dẫn học sinh dùng bản đồ lớn dưới đây, cùng tìm thêm các điều mô tả trên bản đồ chưa được học ở Lớp 4:

- Các con sông lớn của Việt Nam (nhớ gọi tên và chỉ xuôi theo dòng chảy của con sông): sông Hồng, sông Cửu Long;
- Các con sông nhỏ ở miền Trung Việt Nam;
- Dãy núi Trường Sơn;
- Các thành phố có hải cảng dọc bờ biển hình chữ S;
- Các đảo nhỏ ở phía Bắc, đảo Phú Quốc, Côn Đảo ở phía Nam...

Trò chơi sưu tầm:

- Mỗi bạn tìm một hình ảnh xây dựng đất nước:
 - Một hoạt động công nghiệp;
 - Một hoạt động nông nghiệp;
 - Một hoạt động văn hóa.
- Thi sưu tầm hình ảnh và thông tin về một khu bảo tồn thiên nhiên, vườn quốc gia...
- Sưu tầm từ ba đến năm hình ảnh minh họa và thuyết trình về bảo tàng thiên nhiên Việt Nam, bảo tàng Dân tộc học Việt Nam... và bảo tàng địa phương.

PHẦN THỨ NHẤT

THẾ GIỚI TRONG MỘT LỚP HỌC

BÀI 1

HÌNH THÙ CỦA TRÁI ĐẤT

Chúng ta đang sống trên Trái đất – hoặc Quả đất. Gọi đó là “trái” hoặc “quả” vì nó có dạng hình khối cầu. Bên dưới là hình chụp Trái đất từ vũ trụ, cách xa 36.000.000 km.

Trước khi có ảnh chụp Trái đất từ vệ tinh nhân tạo, con người dần dần biết Trái đất hình cầu là từ những cuộc thám hiểm. Có nhiều cuộc khám phá các vùng đất mới, nhưng hình ảnh ông Columbus vẫn để lại những ấn tượng đẹp, vì trong nhiều thế kỷ ông từng được vinh danh là người đầu tiên tìm ra châu Mỹ.

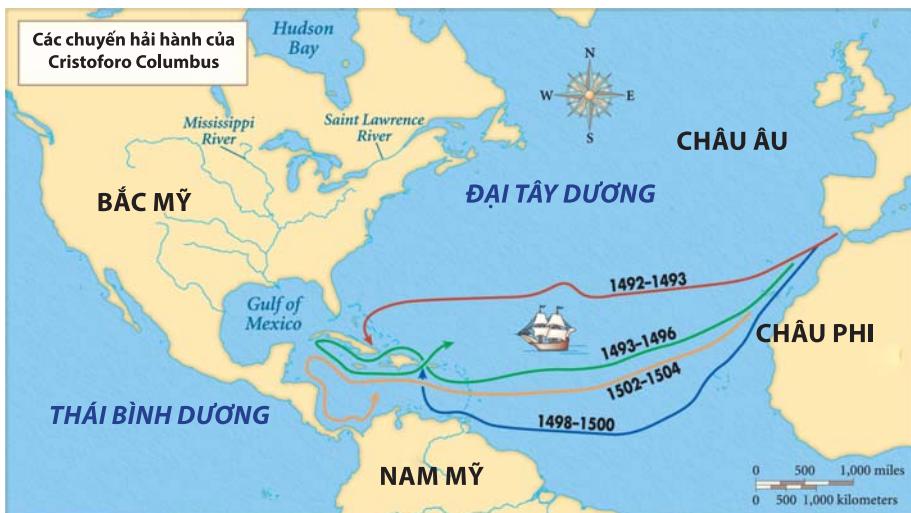
Cristoforo Columbus (Christophor Columbus) sinh vào khoảng năm 1451 và mất năm 1506. Ông đã thực hiện ba chuyến đi tìm châu Mỹ.

Thủy thủ đoàn đầu tiên của ông gồm có 88 người. Được tài trợ của Nữ hoàng Tây Ban Nha Isabelle I, vào ngày 3/8/1492, Columbus dẫn đầu đoàn thám hiểm rời cảng xứ Tây Ban Nha để tiến về phía Tây. Mục đích cuộc thám hiểm của Columbus là châu Á, đích tới dự định là Ấn Độ và Trung Hoa, nơi được nghe nói là có vô số kho vàng, ngọc trai, kim cương và gốm vóc đang đợi chờ.

Mô hình ba con tàu trong cuộc hải trình của Columbus

Bản đồ các cuộc hải hành của Cristoforo Columbus

Vào ngày 12/10/1492, một thủy thủ trên tàu Pinta tên là Rodrigo de Triana đã thấy các chỉ dấu của đất liền. Họ đã tới đích, nhưng không phải là Ấn Độ hoặc Trung Hoa, mà là châu Mỹ.

Thành công của họ không phải là kim cương, châu báu, lụa là, mà là sự chứng minh gián tiếp cho các nhà địa lý học về sau chứng minh rằng Trái đất có hình cầu.

Hoàn toàn không phải là “trời tròn đất vuông” như cái bánh dày và cái bánh chưng như trong tưởng tượng của chàng Lang Liêu nữa!

Sau này, bằng chứng không thể chối cãi Trái đất hình cầu còn là những bức ảnh Trái đất chụp từ vệ tinh nhân tạo của Nga hoặc Mỹ.

Mọi người đều tận mắt nhìn thấy trên ảnh cái gờ cong cong của Trái đất có hình quả cầu.

Ở nhà trường, chúng ta dễ lầm Trái đất là một vật có thật, to lớn vô cùng, với quả địa cầu nhỏ bé đặt được trên bàn học.

Trái đất là cái nền vật chất với núi sông, cây cối, muông thú, và con người sinh sống – còn quả địa cầu là hình ảnh sơ đồ hóa Trái đất này. Cũng như một đất nước được sơ đồ hóa thành tấm bản đồ.

Trái đất to lắm. To như thế nào? Từ bề mặt Trái đất đi vào tâm của khối cầu đó là đoạn đường dài chừng 8.000.000 km. Các bạn tự tính toán và tìm ra diện tích của Trái đất là bao nhiêu!

Quả địa cầu là sơ đồ của Trái đất. Nó thu tất cả và đưa tất cả vào trong lớp học của chúng ta.

Thảo luận và tự sơ kết

1. Khi còn bé, các bạn hình dung Trái đất như thế nào?
2. Những yếu tố gì dẫn đến những cuộc thám hiểm và tìm ra chân lý Trái đất hình cầu?

BÀI 2

TRÁI ĐẤT TRONG HỆ MẶT TRỜI

Các quả địa cầu thường tròn xoe. Thực ra Trái đất có hình cầu hơi dẹt. Nguyên nhân có chuyện đó vì Trái đất quay theo hướng Đông-Tây trên một trục Bắc-Nam hàng tỷ năm rồi, nên phần giữa bị phình ra.

Trái đất quay trên một trục Bắc-Nam nên mặt nào nhận ánh sáng Mặt trời là ngày, và mặt đối cực với nó là đêm.

Ảnh chụp từ vệ tinh nhân tạo ở bên cho thấy hai phía ngày và đêm của Trái đất.

Khoa Thiên văn học và Vũ trụ học giải thích lịch sử Trái đất bằng nhiều lý thuyết, trong đó lý thuyết được chấp nhận là thuyết *Vụ Nổ Lớn* trong vũ trụ. Do có vụ nổ đó, rồi nóng chuyển lạnh, các hạt tụ lại và bám lấy nhau trong khi cùng quay tròn.

Cuộc xoay tròn và bám vào nhau để thành một hình cầu kéo dài nhiều chục tỷ năm. Một tỷ năm là bao lâu?

Để có một ý niệm về thời gian một tỷ năm, các bạn thử đếm từ 1 đến 100 xem hết bao nhiêu phút? Nếu đếm đến 1 nghìn, sẽ mất bao nhiêu phút? Nếu đếm 1 triệu là 1 nghìn nghìn, đếm 1 tỷ là 1 nghìn triệu, sẽ thấy cần bao nhiêu thời giờ để đếm chục tỷ là bấy nhiêu thời gian cần để hình thành Trái đất?

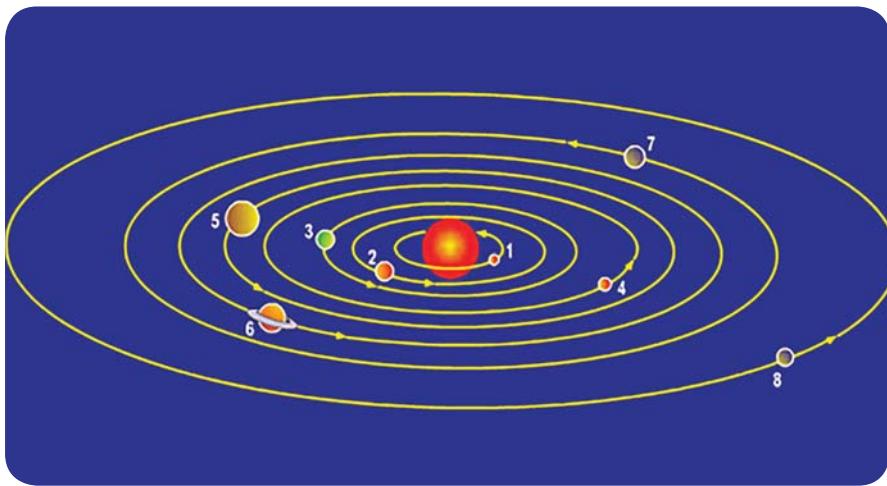

Những mô phỏng Trái đất hình thành sau Vụ Nổ Lớn

Trái đất đã hình thành từ việc tự gắn kết các “hạt bụi” trong vũ trụ – mỗi “hạt” chắc cũng to bằng vài con voi – và thành hình khối cầu do tự xoay tròn trên một trục Bắc–Nam theo hướng Đông–Tây.

Khoa Vũ trụ học còn tìm thấy Trái đất của chúng ta nằm trong một hệ thống – Hệ Mặt trời – và trong vũ trụ, ngoài Hệ Mặt trời của chúng ta, còn có rất nhiều Hệ Mặt trời khác.

Trong Hệ Mặt trời chúng ta đang sống, ta đã biết có tám hành tinh quay xung quanh Mặt trời. Các bạn lưu ý trong vũ trụ không có những đường kẻ sẵn cho các hành tinh đi nhé!

*Trái đất (số 3, màu xanh) và đường mô phỏng hành tinh
quay quanh Mặt trời*

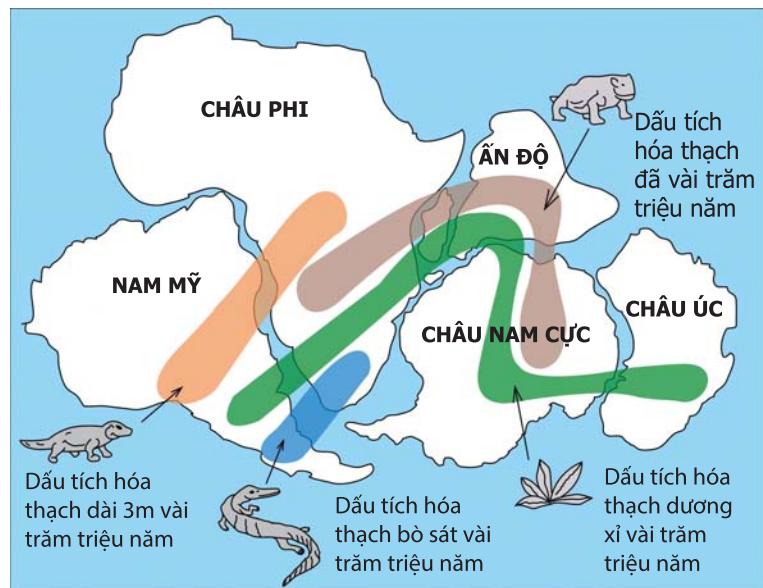
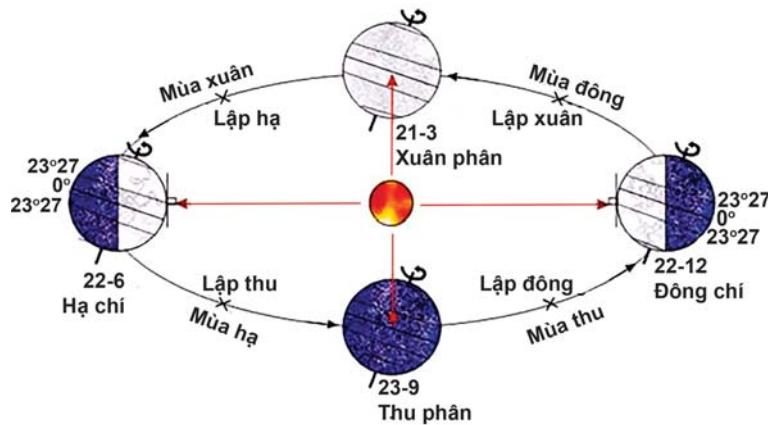
Trái đất xoay trên trục Bắc-Nam của nó thì có ngày và đêm. Nhưng cái trục Bắc-Nam đó lại không thẳng đứng, mà nghiêng 23 độ 27 phút. Chính việc Trái đất xoay trên trục nghiêng đó giải thích vì sao có bốn mùa trong năm.

Khoa Địa lý và khoa Cổ sinh vật học với những chứng cứ khảo cổ cho thấy Trái đất hình thành như thế nào, để có hình dạng như ngày nay.

Trước hết là những lục địa cổ không hoàn toàn giống như các châu lục ngày nay.

Các lục địa cổ hình thành, di chuyển và va chạm nhau đã giải thích việc chúng ép vào nhau khiến các dãy núi trồi lên.

Còn những dấu tích khảo cổ - những hóa thạch giống nhau nằm ở những lục địa ngày nay cách xa nhau hàng nghìn cây số đại dương - cho thấy các lục địa cổ đó từng là một.

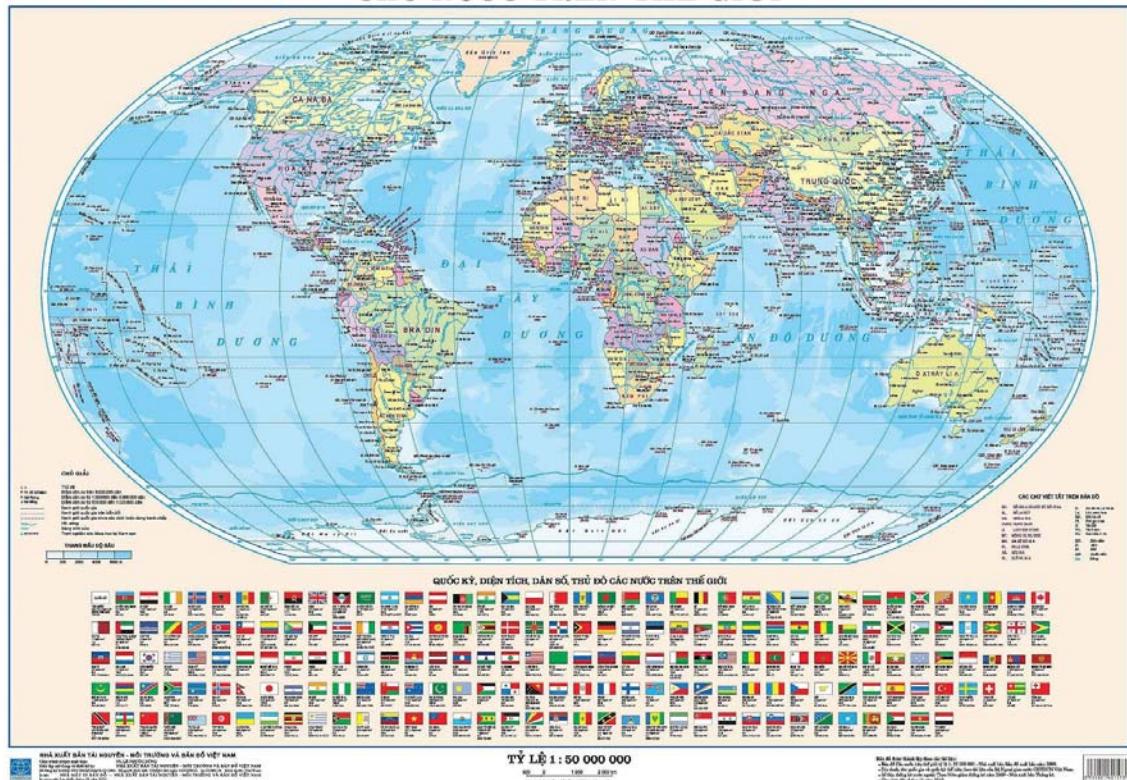

Các hóa thạch của những sinh vật cổ đã tuyệt chủng nằm ở các lục địa cách nhau rất xa bởi đại dương

Luyện tập, tự học và tự sơ kết

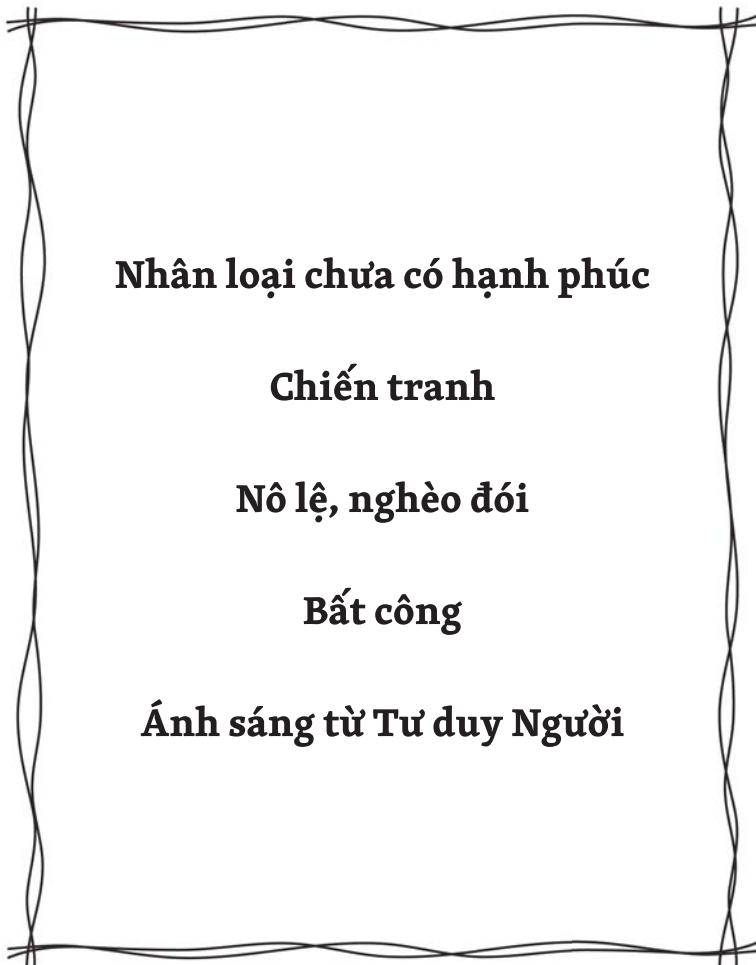
1. Các bạn tự tổ chức thực nghiệm hiện tượng *ngày và đêm* của Trái đất.
2. Các bạn tự tổ chức thực nghiệm hiện tượng *bốn mùa* của Trái đất.
3. Cho số liệu này, các bạn cùng nhau giải đố: Trái đất quay một vòng xung quanh Mặt trời hết 354 ngày và 6 giờ. Thời gian thừa 6 giờ đó tính vào đâu trong lịch?
4. Cùng tìm câu trả lời: Dấu tích của việc Trái đất hình thành từ những “hạt bụi” bám vào nhau và xê dịch, trôi dạt... được thấy trong những bằng chứng nào? Các bạn sẽ dùng bản đồ nào đã cho để trình bày ý kiến của mình?
5. Cùng sưu tầm tư liệu về một nhà thiên văn học thời Trung cổ *Giordano Bruno*. Tổ chức kể chuyện đó với chủ đề *Chân lý quả đất tròn*.
6. Cùng sưu tầm câu chuyện về một nhà thiên văn học thời Trung cổ, ông bị xử án vì tội cho rằng Trái đất quay. Để được tha chết, ông nhận tội, nhưng ra khỏi cổng Tòa án, ông nói: “*Dù sao thì Trái đất vẫn quay!*”. Ai vậy?
7. Thực hành: Dùng quả địa cầu và bản đồ thế giới để nhận ra các châu lục, đại dương, quốc gia, thủ đô...
8. Viết tiểu luận kể về một điều bạn thấy thú vị nhất trong hai bài vừa học. Tổ chức Hội thảo *Quả đất tròn* để trình bày các tiểu luận.

CÁC NƯỚC TRÊN THẾ GIỚI

PHẦN THỨ HAI

THẾ GIỚI NGÀY QUA

BÀI 3

HẠNH PHÚC KHÓ KHĂN DƯỚI ÁNH MẶT TRỜI

Nhân loại từ khi thành người luôn kiếm tìm một cuộc sống hạnh phúc. Hạnh phúc trước hết cho cá nhân mình và cho gia đình, sau đó là hạnh phúc cho cộng đồng, cho đất nước, cho loài người, thậm chí còn mong muốn sự yên lành cho cây cỏ hoa lá, cho muôn vật muôn loài.

Mời mỗi bạn nói một ý nghĩ và ước mong của một nhân vật trong mấy tấm hình này về *hạnh phúc*... Người đang đi cấy... Người công nhân đang làm đường... Người mới đi đánh cá về... Cả những ý nghĩ và ước mong của những nhân vật đằng sau những tấm hình này...

Nhưng nhân loại chưa bao giờ hạnh phúc, nhất là một thứ hạnh phúc bền vững.

Với lòng đồng cảm, hẳn bạn sẽ đặt ra câu hỏi: Những em bé trong những cảnh sống dưới đây có ăn đủ no, mặc đủ ấm và nhất là có được học hành tử tế không?

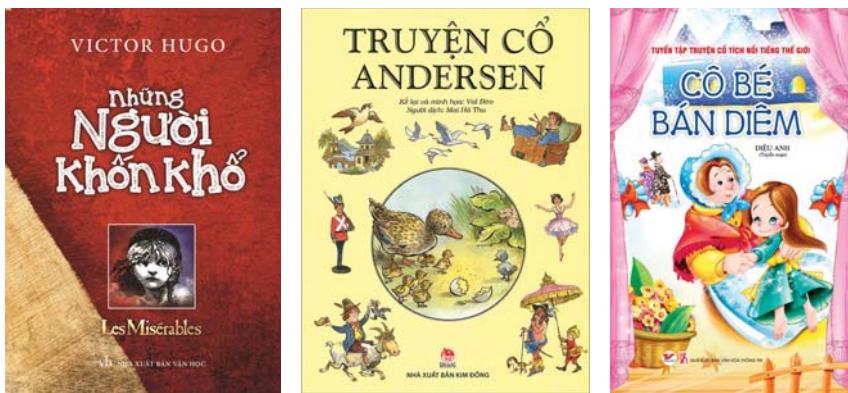

Còn tấm hình người đàn ông gánh đồ đạc và gánh đứa con nhỏ bên dưới và những căn nhà đổ nát. Các bạn hãy đoán và tưởng tượng vì sao lại có cảnh đó? Nó có liên hệ gì với tấm hình người lính đeo mặt nạ phòng hơi ngạt bên dưới.

Thảo luận và tự sơ kết ghi vở

Hãy dùng các hình làm gợi ý để các bạn tự nêu câu hỏi thảo luận, và cho biết cuộc sống hạnh phúc trên Trái đất này mong manh hay vững chãi? Các nhà văn, nhà thơ, nghệ sĩ, những con người mơ mộng và nhân bản, đã gợi ý những gì cho chúng ta? Tại sao Nguyễn Trãi cả đêm không ngủ và nghe tiếng mưa rơi?....

Một ngày vắng tiếng cười
là một ngày phí hoài.
Charlie Chaplin

Tôi thường hay đi dưới mưa
để không ai biết tôi khóc.
Charlie Chaplin

Học hỏi, nghĩ suy, và mơ mộng,
tất cả là ở đó.

Victor Hugo

Đã tới thời cơ lớn để thắp
sáng lại những ngôi sao
đã tắt.

Guillaume Appolinaire

Tịch mịch phòng trai tối
Suốt đêm nghe tiếng mưa (...)
(...) Ngâm rồi vẫn chẳng ngủ
Đứt nối đến tinh mơ
Nguyễn Trãi, Nghe mưa,
Xuân Diệu dịch

BÀI 4

CHIẾN TRANH VÀ LOÀI NGƯỜI

Nếu mở đọc bất cứ cuốn sách Lịch sử nào, chúng ta sẽ thấy loài người đã bước đi trên biết bao nhiêu xác người chết vì các cuộc chiến tranh!

Tại sao lại có chiến tranh và chết chóc? Các câu trả lời sẽ khác nhau tùy theo sự nghiệp, đạo đức và vị trí của các nhà sử học.

Câu trả lời theo sách *Lối sống* của chúng ta là: Tại người lớn chưa học thuộc *nguyên lý đồng thuận* trong đó có yếu tố *phát hiện* và *tháo ngòi xung đột* bên cạnh hai yếu tố kia, *cùng lao động*, và *tôn trọng các giá trị của nhau*.

Nhưng, vô số cuộc chiến tranh đã diễn ra! Và bây giờ nhìn lại, con mắt trong trẻo của học sinh chúng ta chắc đều thấy chiến tranh thật khó hiểu!

* * *

Chiến tranh Trăm Năm xảy ra giữa hai nước Anh và Pháp kéo dài từ năm 1337 đến mãi năm 1453. Chuyện như trẻ con tranh nhau đồ chơi, vua Pháp đòi làm vua cả hai nước Pháp và Anh, và vua Anh đòi làm vua cả hai nước Anh và Pháp.

Tiếp theo cuộc chiến dài hơn trăm năm này, ở nước Anh lại có cuộc *Chiến tranh Hoa Hồng* – cái tên mới lạ đời chứ! Hai quý tộc, một anh có huy hiệu Hoa hồng đỏ, một anh có huy hiệu Hoa hồng trắng, họ đánh nhau, và họ huy động người dân đánh nhau thay cho họ, chết thay cho họ. Cuộc chém giết kéo dài từ năm 1435 đến năm 1485. Biết bao nhiêu người đã chết!

Nhưng chiến tranh thời đó không tai họa bằng sau này khi khoa học tiến bộ hơn. Lẽ ra con người phải bớt mông muội đi, nhưng kỹ thuật giết người từ chố thô sơ đã đến chố giết hàng loạt!

Sau này, chiến tranh không chỉ xảy ra giữa hai nhà quý tộc hoặc hai nước.

Đại chiến Thế giới lần thứ nhất từ năm 1914 đến năm 1918 và Đại chiến Thế giới lần thứ hai từ năm 1939 đến năm 1945 đã lôi kéo tất cả các nước vào cuộc.

Bao nhiêu người đã chết chỉ tính riêng trong hai cuộc *Chiến tranh Thế giới*? Thiệt hại về người trong cuộc Thế chiến I ước tính 19 triệu. Thiệt hại về người trong cuộc Thế chiến 2 ước tính như sau thống kê được ở 60 quốc gia:

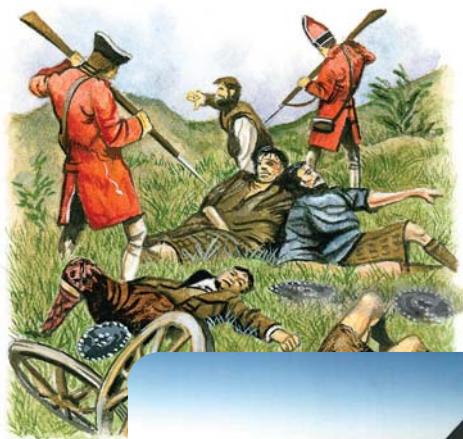
Tổng dân số tính đến ngày 1 tháng 1 năm 1939 là 1.995.537.400 người (một tỷ, chín trăm chín mươi lăm triệu, năm trăm ba mươi bảy nghìn, bốn trăm).

Cuối Thế chiến II vào năm 1945 số binh sĩ chết ước tính là từ 22.426.600 đến 25.487.500 người.

Số dân thường chết ước tính là từ 37.585.300 đến 54.594.000 người.

Tổng cộng ước tính có khoảng 60.011.300 đến 80.011.900 người đã chết. Tỷ lệ chết so với dân số là từ 3,17 đến 4 phần trăm dân số!

Những cuộc chiến tranh liên miên đã khiến cho mơ ước của những nhà nhân văn muốn *tứ hải gai huynh đệ* (anh em bốn bề một nhà) trở thành vô nghĩa.

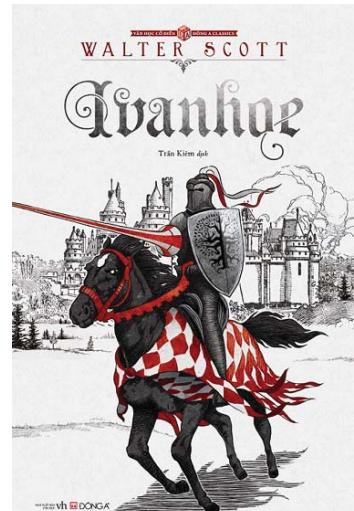
* * *

Chiến tranh càng trở nên rất nguy hiểm khi chúng được tiến hành nhân danh các vị Thánh và lòng cuồng tín. Một trong những cuộc chiến tranh đó lịch sử còn ghi lại được là *Thập Tự Chinh* (cuộc chiến ở nơi xa vì cây Thập giá) kéo dài hơn hai thế kỷ, dài hơn cả *Chiến tranh Trăm Năm*.

Thập Tự Chinh bắt đầu từ 1096 cho đến 1303, giữa quãng có những năm ngừng để lấy hơi. Các bạn nên đọc cuốn tiểu thuyết *Ivanhoe* (dịch giả phiên âm là Aivanhô) của nhà văn Anh Walter Scott. Các bạn sẽ thấy chiến binh quý tộc phải tự mua áo giáp, phải tự mua ngựa, và tự huy động quân sĩ đi theo như thế nào.

Dĩ nhiên, các Hiệp sĩ Thánh chiến phải hứa hẹn đủ thứ với quân sĩ. Và người chết nhiều nhất là các binh sĩ – chết vì binh đao, chết vì đói khát, chết vì bệnh tật là rất đông. Còn các Hiệp sĩ thường sống lâu, hết cuộc Thánh chiến thất bại này, lại tổ chức cuộc Thánh chiến khác. Kéo dài hơn hai thế kỷ!

* * *

Nhưng chiến tranh cũng có một mặt khác nữa! Chiến tranh đem lại những bài học bất ngờ cho loài người – mà bài học quan trọng nhất là sự hình thành và củng cố các quốc gia.

Các cuộc chiến giữa các quốc gia cũng rèn đúc tinh thần dân tộc, bảo vệ đất nước mình. Và bảo vệ được thì cũng xây dựng đất nước mình. *Lòng yêu nước* ra đời và được củng cố.

Điển hình là chuyện cô gái nông dân nước Pháp được phong thánh tên Jeanne d'Arc trong cuộc *Chiến tranh Trăm Năm*.

Nhà văn Pháp Jean Anouilh đã viết một vở kịch dài lấy tên *Chim bồ câu* về người nữ anh hùng đáng vè thơ ngây này.

Cô không rủ mọi người đi đánh giặc xâm lăng. Cô nói với mọi người về tiếng nói vǎng vǎng của Thánh Michel trên trời cao giao nhiệm vụ cứu nước Pháp cho cô. “*Chúa ơi, sao lại giao gánh nặng đó lên đôi vai gầy này của con?*”. Câu nói đó đã lay động biết bao tấm lòng. Và cô đã buộc nhà vua hèn nhát phải ra trận. Cô bị quân Anh bắt và đưa lên giàn hỏa thiêu!

* * *

Giống như Jeanne d'Arc, từ thế kỷ thứ nhất, nước ta cũng có hai nữ anh hùng là Hai Bà Trưng - Trưng Trắc và Trưng Nhị. Cũng là nữ nông dân như Jeanne d'Arc, hai chị em chỉ mải mê trồng dâu, chăn tằm, dệt vải. Trưng Trắc có nghĩa là cái trứng tầm loại tốt - do chữ Nôm ghi không thể đúng âm, bây giờ chúng ta sẽ ghi là *Trứng chắc* (quả trứng không lép). Còn Trưng Nhị có nghĩa là cái trứng tầm loại đàn em, chúng ta sẽ ghi đúng âm là *Trứng nhì*.

Tại sao hai Bà Trưng bỗng thành người đứng ra đánh đuổi giặc? Còn đây lời ca về Hai Bà:

*Bà Trưng quê ở Châu Phong,
 Giận người tham bạo, thù chồng chẳng quên.
 Chị em nặng một lời nguyền
 Phất cờ nương tử thay quyền tướng quân.
 Ngàn Tây nổi áng phong tràn
 Âm ầm binh mã xuống gần Long Biên...*

Cùng số phận thất bại trước quân xâm lăng quá mạnh, Jeanne d'Arc bị lửa thiêu, còn Hai Bà Trưng phải nhảy xuống dòng nước lạnh sông Hát Giang để không rơi vào tay giặc.

Âm âm binh mã xuống gần Long Biên...

Chưa hết về mặt khác bất ngờ của chiến tranh.

Trong chiến tranh, những chiến binh thông minh còn sống sót đã nhìn thấy những *nền văn hóa khác*, những *dân tộc khác*, những *đầu óc siêu việt khác*. Những con người thông minh ấy hoặc con cháu khôn ngoan của họ đã lưu giữ và học hỏi vô số điều để loài người sống văn minh hơn, khoan hòa hơn.

Đây là một sự kiện mẫu mực. Hoàng đế Pháp Napoleon đem quân xâm lăng Ai Cập (không thành, phải rút quân). Cuộc du lịch trong máu lửa này giúp họ nhìn thấy các Kim Tự Tháp và cả những bộ chữ viết khác với cách viết ở châu Âu. Hình ảnh những hàng chữ tượng hình trên đá này vẫn còn lưu tại Bảo tàng nước Anh.

Thảo luận và tự sơ kết ghi vở

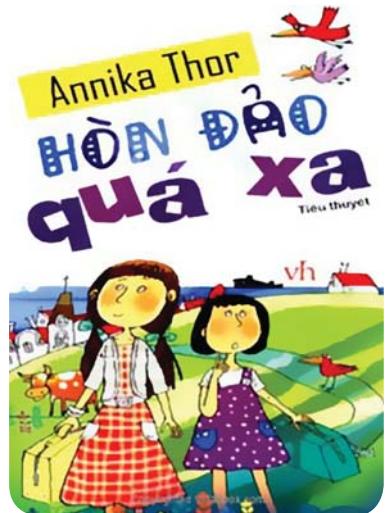
1. Nói ý nghĩ của bạn về tình trạng chiến tranh liên miên của con người.

2. Bạn hãy đánh giá nhận xét (sai hoặc đúng) rằng nguyên nhân chiến tranh là vì *người lớn chưa thuộc nguyên lý sống đồng thuận* như chúng ta.

3. Hãy tự tìm hiểu và kể trước lớp về lò thiêu và phòng hơi ngạt cho người Do Thái. (Đề tài không bắt buộc cả lớp phải thực hiện).

4. Hãy tìm đọc truyện *Hòn đảo quá xa* của Annika Thor rồi bàn luận với nhau về cuộc sống của trẻ em trong chiến tranh Thế giới thứ hai được mô tả trong cuốn sách đó.

5. Hãy tìm đọc truyện *Đôn Kihôtê* (tên đầy đủ là El Ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha – *Đôn Kihôtê, nhà hiệp sĩ quý tộc tài ba xứ Mancha*) của tác giả Miguel de Cervantes Saavedra và bàn với nhau về những “hiệp sĩ” thời trước. Đọc xong, các bạn sẽ hiểu ý nghĩa bức hình minh họa hài hước dưới đây và vì sao gọi nhân vật Đôn Kihôtê là *chàng Hiệp sĩ mặt buồn*.

BÀI 5

NẠN ĐÓI VÀ NẠN BUÔN BÁN NÔ LỆ

Chiến tranh đem lại cái chết nhanh chóng cho loài người. Nạn đói, chế độ nô lệ, và sự bất công cũng đem lại cái chết vừa nhanh chóng vừa từ từ...

Nạn đói

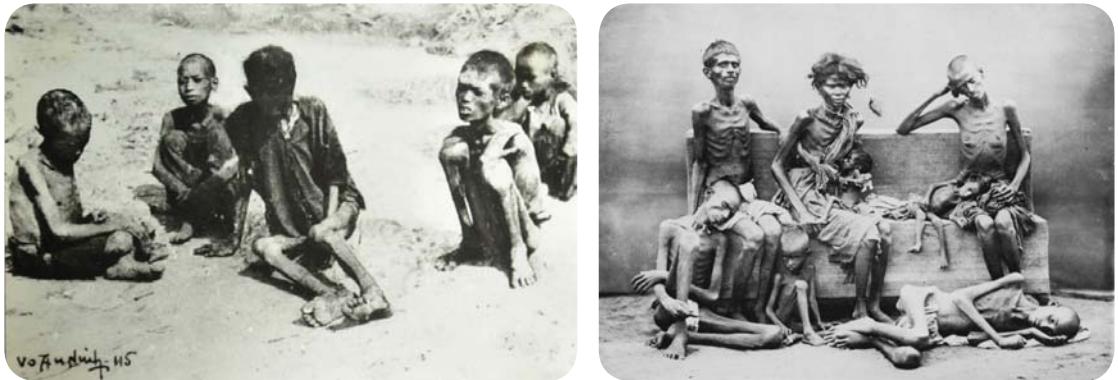
Các bạn dùng tiếng Việt để mô tả cuộc sống những gia đình như sau xem đó đã là nạn đói chưa: *đứt bữa, chạy ăn từng bữa, ăn bữa nay lo bữa mai, ăn bữa sáng lo bữa tối, ăn không đủ no...*

Khi nào thì có nạn đói khiến người chết đói như ngả rạ?

Khi có những tai họa tự nhiên (bão, lũ lụt, hạn hán, mất mùa...) thì dễ xảy ra nạn đói. Đặc biệt, khi có chiến tranh, đồng ruộng bỏ hoang, nạn đói càng dễ xảy ra.

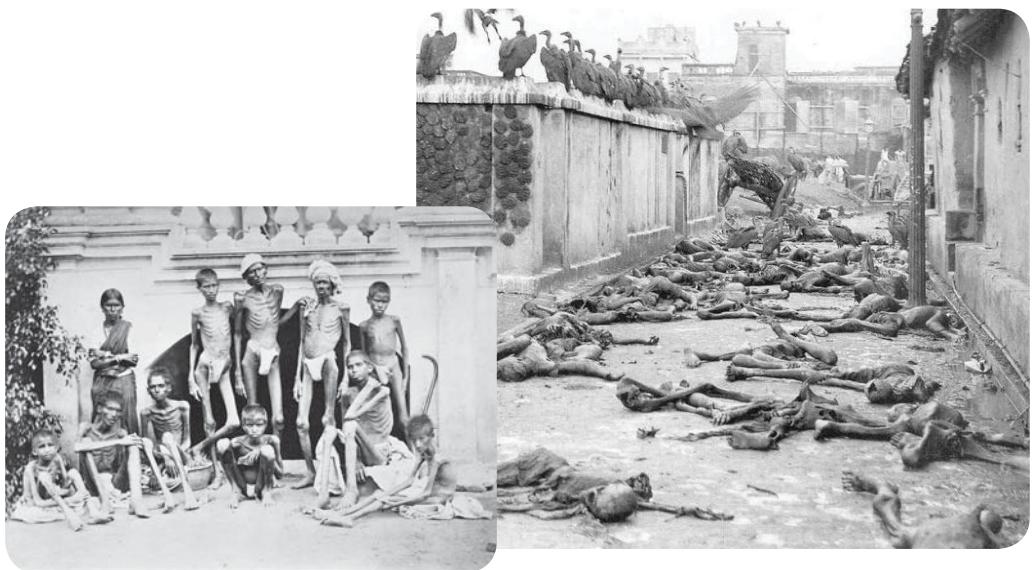
Cuối Chiến tranh Thế giới II, riêng ở Việt Nam, một trận đói cuối năm 1944 sang đầu năm 1945 đã cướp đi của nước ta khoảng 2 triệu người. So với dân số hồi đó là 20 triệu người, tỷ lệ là 10 phần trăm. Các bạn làm một so sánh: lớp chúng ta có 30 người tính cả giáo viên, nếu 10 phần trăm bị mất đi, chúng ta sẽ mất bao nhiêu người? “Một ngón tay đau cũng đủ cả thân ta đau”. Các bạn nghĩ gì về nỗi đau đó?

*Những nạn nhân chờ chết trong nạn đói năm 1944-1945
ở Việt Nam do nghệ sĩ Võ An Ninh chụp*

Trước đây, ở hai nước rất đông dân là Ấn Độ và Trung Quốc, nạn đói đã hoành hành thường xuyên, năm nào cũng có cả triệu người chết.

Đây là một câu chuyện đau thương khi nạn đói còn dẫn cả đến cái chết đau đớn của một nghệ sĩ nhiếp ảnh:

Nghệ sĩ nhiếp ảnh Kevin Carter sinh năm 1960 ở Nam Phi. Năm 1993 ông tham gia đoàn cứu trợ nạn đói tại Sudan. Một bà mẹ tạm đặt con chạy vội đến nơi nhận hàng... Một con kền kền vội bay tới chờ cho đứa nhỏ chết hẳn rồi sẽ ăn...

Kevin Carter chụp được tấm hình đó, đặt tên là *Kền kền chờ đợi*, và tác phẩm đã được nhận Giải thưởng danh giá Pulitzer. Nhưng chuyện đó đã bị “ném đá”, tác giả bị gán cho vô số tội. Cuối cùng, ông đã tự sát.

“Kền kền chờ đợi” của Kevin Carter

Bạn nghĩ sao về câu chuyện thương tâm kép này?

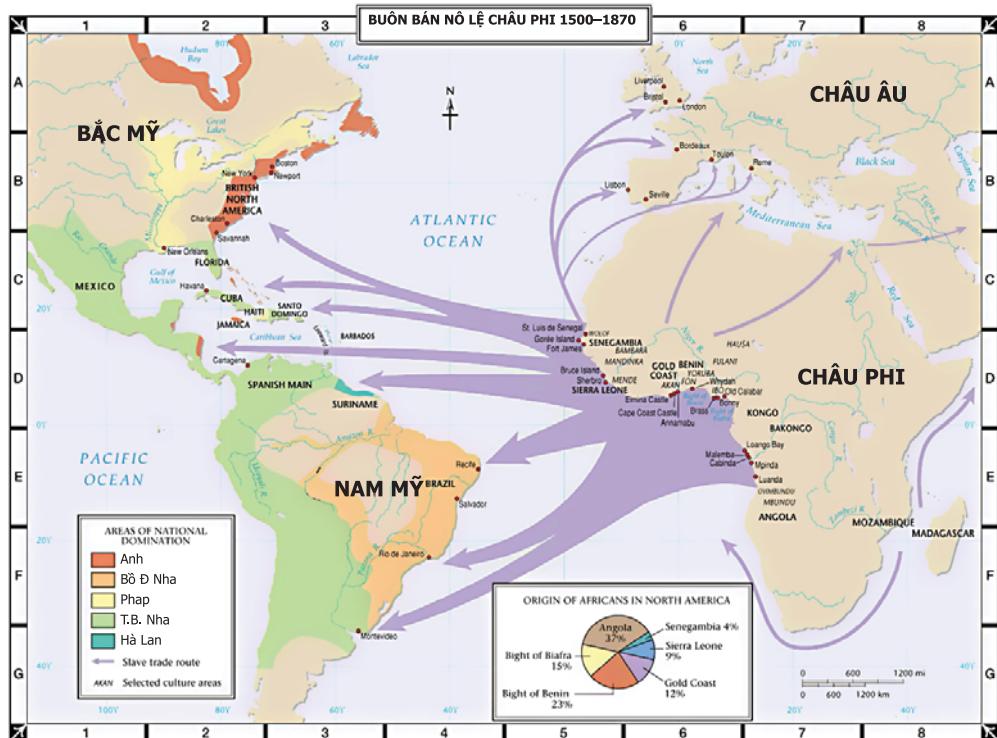
Bạn có cho rằng một nghệ sĩ lại có thể là kẻ vô cảm và độc ác không? Nếu thực sự độc ác, sao Kevin không nán đợi để chụp cảnh con kền kền xé xác đồng loại của nhà nhiếp ảnh?

Thảo luận một chút đi, rồi chúng ta sang phần về tai họa khác của nhân loại kéo dài nhiều thế kỷ.

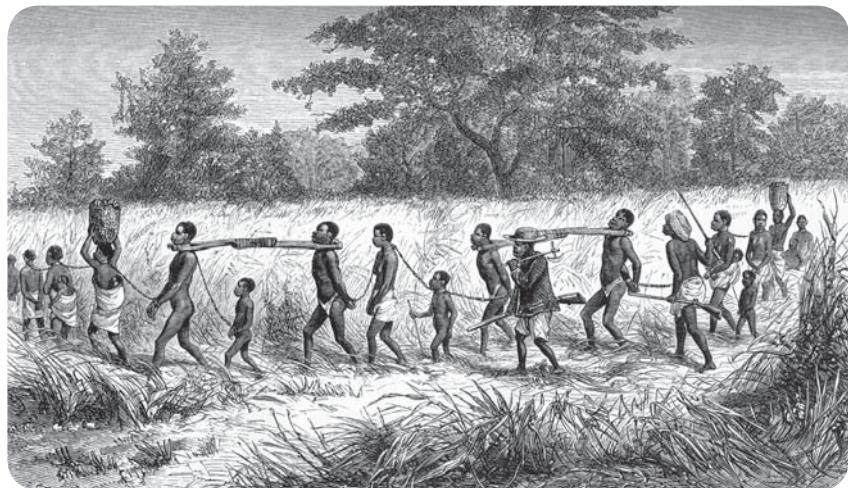
Buôn bán nô lệ

Thông thường, buôn bán có điều kiện là bỏ tiền ra mua hàng hóa rồi đem bán hàng hóa kiếm lợi.

Việc buôn bán nô lệ thì khác. Những người da đen châu Phi từ năm sáu thế kỷ trước đã bị bắt bán sang châu Mỹ mênh mông đang cần lao động. Họ bị bán cho những người thực dân người Anh, Bồ Đào Nha, Pháp, Tây Ban Nha, và Hà Lan (bản đồ bên dưới).

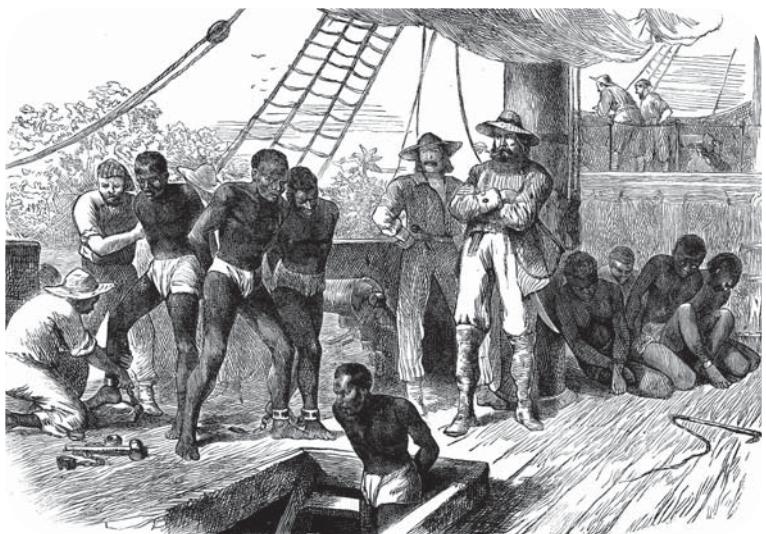

Lao động nô lệ được coi như những công cụ biết nói, biết nghe và thực hiện các mệnh lệnh. Các công cụ này còn có thể lấy vợ đẻ con là lực lượng lao động nô lệ tiềm tàng. Và sau khi hết hạn dùng, các công cụ này lẳng lặng vào nghĩa trang...

Công cụ biết nói đi ra hải cảng chuẩn bị sang Mỹ

Công cụ biết nói đì
xuống kho hàng dưới
hầm tàu

Công cụ biết nói làm ở
đồn điền mía

Công cụ biết nói làm ở
công trường

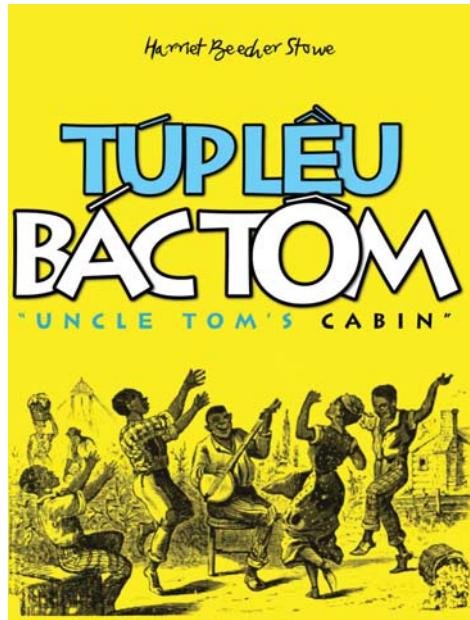

Cảm ơn những họa sĩ đương thời đã ghi lại cho hậu thế những hình ảnh rất sống, đẹp và trung thực không kém những tấm ảnh chụp sau này!

Luyện tập tự học:

1. Cả lớp cùng tìm đọc tác phẩm *Túp lều bác Tông* của nhà văn người Mỹ Harriet Beecher Stowe. Đọc xong, các bạn tổ chức buổi giới thiệu sách, mời các thầy cô và các bạn trong trường đến dự.

Các bạn biết không, Tổng thống Mỹ Abraham Lincoln gặp tác giả Stowe vào năm 1862 đã chào mừng bà bằng câu nói nổi tiếng: “*Hóa ra bà chính là người phụ nữ nhỏ bé đã viết cuốn sách làm bùng lên cuộc chiến tranh vĩ đại*”.

2. Một số đề tài tìm hiểu thêm và thuyết trình trước lớp:
 - a. “Cuộc chiến tranh vĩ đại” được Tổng thống Lincoln nhắc đến khi gặp tác giả *Túp lều bác Tông* là cuộc chiến tranh nào?
 - b. Chế độ phân biệt chủng tộc là gì? Đảng KKK ở Mỹ là gì? Ai là người phụ nữ đã cố ý lén xe buýt chỉ dành cho người da trắng và đã làm nổi dậy phong trào chống phân biệt chủng tộc ở Mỹ?
 - c. Chế độ Apartheid ở Nam Phi là gì? Nó có giống như chế độ phân biệt chủng tộc ở Mỹ không? Ai là người đã bị tù khổ sai vì chống chế độ Apartheid ở Nam Phi?
3. Hãy tìm hiểu trên báo chí và mạng thông tin để biết trong thời hiện đại còn những hiện tượng gì của nạn buôn bán nô lệ? Nó diễn ra ở đâu? Diễn ra như thế nào? Được đăng trên nguồn thông tin nào?
4. Tổ chức triển lãm lớn cuối các Bài 3, 4, 5. Cùng nhau tìm một cái tên thể hiện được cuộc vật lộn *gian nan con người đi tìm hạnh phúc*.

BÀI 6

ÁNH SÁNG TRONG MIỀN TỐI

Cuộc đời đen tối của nhân loại trong *Thế giới ngày qua* có chút ánh sáng nào không? Có! Và có những vầng sáng mang lại Hy vọng cho tương lai loài người.

Trong dòng chảy lịch sử Nhân loại, có một yếu tố đẹp đến lạ kỳ, luôn luôn vững vàng, luôn luôn hoạt động, và luôn luôn phát triển, đó là *Tư Duy Người*.

Tư duy người tìm cách xây dựng vững bền một cuộc đời hạnh phúc cho con người ngay khi loài người đang chịu đựng chiến tranh, chết chóc, nô lệ và đói khát.

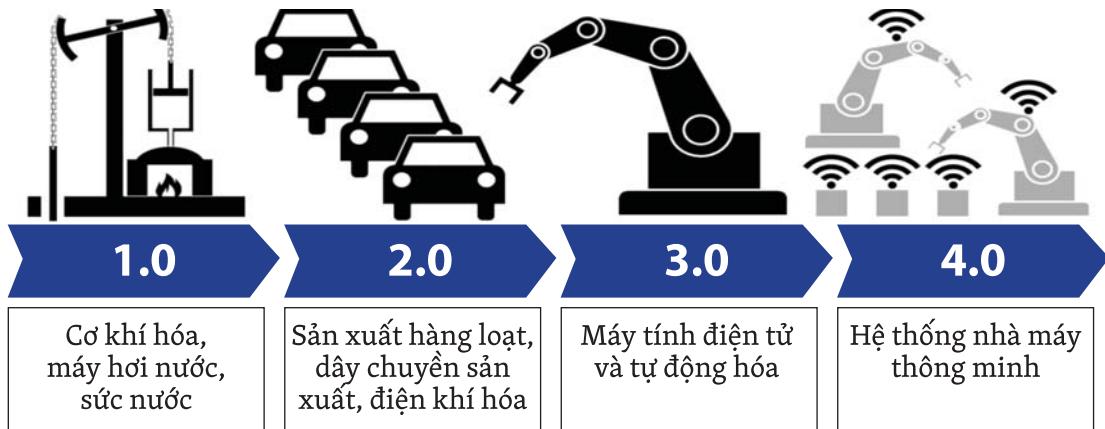
Tư duy người chạy đua phát minh khoa học và sáng chế kỹ thuật kể cả vũ khí tốt hơn để sớm chấm dứt mọi cuộc chiến.

Tư duy người từ bỏ thói quen vinh danh sức mạnh cơ bắp, để sức mạnh trí tuệ lên ngôi. Đi bộ là dùng cơ bắp, ngồi cáng để dân đen khiêng cũng vẫn là trình độ cơ bắp, có dùng ngựa cũng vẫn là tầm tư duy cơ bắp của ngựa mà thôi.

Tư duy người đã làm ra những chiếc xe chạy ngày càng nhanh và chở được ngày càng nhiều. Tư duy người còn làm ra xe không chạy dưới mặt đất, đó là máy bay với những đường bay ngang dọc trên bầu trời bao la. Và tư duy người lần đầu tiên đã khiến loài người vượt khỏi sức cầm tù của Trái đất để bay vào vũ trụ vô tận.

Tư duy người dần dần tạo ra những cuộc cách mạng không đổ máu đem lại hạnh phúc cho con người: *Cách mạng Xanh* hướng vào cây trồng, *Cách mạng Trắng* hướng vào sữa, và hiện nay là *Cách mạng Công nghệ 4.0*.

Cách mạng là *thay đổi nguyên lý sống* và nguyên lý mới sẽ được chấp nhận trở thành cuộc sống thực hàng ngày và *không thể đảo ngược*.

Nguyên lý sống 1.0 bắt đầu với máy hơi nước, từ đó cuộc sống của con người gắn liền với *cơ khí hóa công cụ lao động*. Không một sức mạnh lạc hậu nào đủ sức bắt cuộc sống thực lùi đi trở về thời mông muội nữa.

Nguyên lý sống 2.0 đi theo phát minh ra điện, nhờ *điện khí hóa* mà con người tổ chức sản xuất hàng loạt bằng các dây chuyền sản xuất. Dùng điện còn thành thói quen hàng ngày, một xu thế không sao đảo ngược được.

Nguyên lý sống 3.0 đi theo sự bùng nổ của công nghệ thông tin, công việc sản xuất được *tự động hóa*.

Nguyên lý sống 4.0 sẽ tổ chức lại hoàn toàn cuộc sống con người để có những nhà máy thông minh, những thành phố thông minh... Con người có cuộc sống hoàn toàn khác - con người khó có thể chọn quay lại nguyên lý sống cũ nữa!

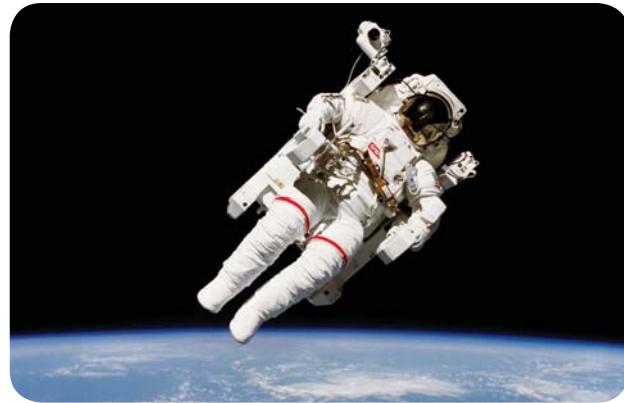
Ngày xưa, dân khiêng quan trên cáng, coi đó mới xứng danh vị, phải đi bộ bị coi là điệu xấu hổ.

Ngày nay, cáng chỉ còn ở bệnh viện, dùng cho cả quan và dân!

Và loài người thoát sức hút của Trái đất, đi bộ trong vũ trụ!

Luyện tập củng cố nhận thức về Tư duy người

Thảo luận

1. Tại sao bài học này đặt tên là *Ánh sáng trong miền tối*. Miền tối là những gì trong cuộc sống của loài người? Cho ví dụ.
2. Các bạn cho biết cách hiểu của mình về *Tư duy người*. Tư duy đó bộc lộ trong khái niệm *Cách mạng Công nghệ* như thế nào?
3. Hãy viết một đoạn văn hoặc một bài văn để nói ý nghĩ của bạn về *Tư duy người* qua một phát minh hoặc sáng chế mà bạn thích.
4. Các bạn cùng nhau giải thích khái niệm *không thể đảo ngược* bằng những dẫn chứng dễ hiểu, nhìn thấy rõ trong cuộc sống thực của con người.

Hoạt động

1. Tổ chức một cuộc triển lãm có tên *Đi ra ngoài vũ trụ - chuyện thần tiên*. Nội dung gợi ý:
 - a. Những sưu tầm của các bạn về con người nghiên cứu và khám phá vũ trụ.
 - b. Những sưu tầm về các kiểu xe đạp và ô tô qua các thời kỳ.
 - c. Những sưu tầm về *Cách mạng Xanh* ở nước ta.
2. Tổ chức Hội thảo về *Cách mạng Công nghệ* hoặc về *Tư duy người* hoặc cả hai chủ đề gộp lại. Các báo cáo cần phải sử dụng các tư liệu sưu tầm từ hoạt động 1 bên trên. Một vài đề tài gợi ý để các bạn viết:
 - a. Tư duy của con người hướng nhiều về cái Xấu (chiến tranh, giết chóc...) hay hướng nhiều về cái Tốt?
 - b. Tư duy của con người có lúc nào xa rời khát vọng hạnh phúc không? Nó thể hiện như thế nào?

- c. Hãy nói về tư duy của chính bạn khi suy nghĩ về hạnh phúc cho bản thân bạn, cho gia đình bạn, cho Việt Nam, cho thế giới...
- 3. Có thể tổ chức viết một vở kịch ngắn về một con người (được nhắc đến trong các bài học Phần thứ hai) và cùng diễn với nhau. Có thể dung hình thức kể chuyện có minh họa (bằng diễn viên, bằng đèn chiếu).

**Bây giờ đã có thể cùng nhau học
tiếp sang Phần thứ Ba**

PHẦN THỨ BA

THẾ GIỚI NGÀY NAY

BÀI 7

CUỘC SỐNG TOÀN CẦU

Kết thúc phần thứ hai của sách này, mỗi chúng ta đều rút ra được bài học riêng. Nhưng có thể có bài học chung này: *Tư duy và Trí tuệ Người dần dần thắng thế* sự mông muội tưởng như kéo dài bất tận.

Nhân loại từ khi biết Trái đất tròn thì cũng hiểu Trái đất này là *ngôi nhà chung*. *Tư duy và Trí tuệ Người* được hợp thành từ nhiều cá nhân, tạo thành cả một *miền tinh thần* chung toàn cầu.

Con người biết cùng nhau suy nghĩ để giải quyết những vấn đề toàn cầu:

- (1) Phải tìm cách để không có chiến tranh, để cuộc mưu cầu hạnh phúc toàn cầu không bị phá hoại.
- (2) Phải tìm cách để nạn đói, bệnh tật và các tệ nạn xã hội không là gánh nặng triền miên của con người.
- (3) Phải nâng cao trình độ văn hóa toàn cầu để có một *tâm hồn Người* toàn cầu.

Mấu chốt là việc *tổ chức lại đời sống* của Nhân loại.

Công trình mở đầu là tổ chức một cơ quan bao trùm toàn cầu. Nó đã ra đời và được đặt tên là *Liên Hiệp quốc* (United Nations Organisation, viết tắt là UN).

Cờ xanh Liên Hiệp quốc

và Huy hiệu Liên Hiệp quốc

Luyện tập để tự học

Các bạn hãy tưởng tượng chính mình là những người đã bàn bạc thành lập một tổ chức của thế giới để bảo đảm cho con người có cuộc sống hạnh phúc bền vững.

Bạn hãy viết bản *Tuyên ngôn thành lập Liên Hiệp quốc* theo ý của bạn. Nói rõ hoàn cảnh toàn cầu, mục đích của tổ chức, tên gọi, màu cờ, các mục tiêu lâu dài... Đó là bản *Hiến chương Liên Hiệp quốc* mà bạn là người khởi thảo.

Ngày 1/1/1942, đại biểu 26 nước Đồng Minh gặp nhau tại Washington ký Tuyên bố Liên Hiệp quốc. Bốn người ngồi ký ở bàn là Bộ trưởng ngoại giao các nước Mỹ, Anh, Pháp và Liên Xô

Trụ sở chính Liên Hiệp quốc đóng tại thành phố New York, Hoa Kỳ

Trụ sở Liên Hiệp quốc tại châu Âu, thành phố Geneva, Thụy Sĩ

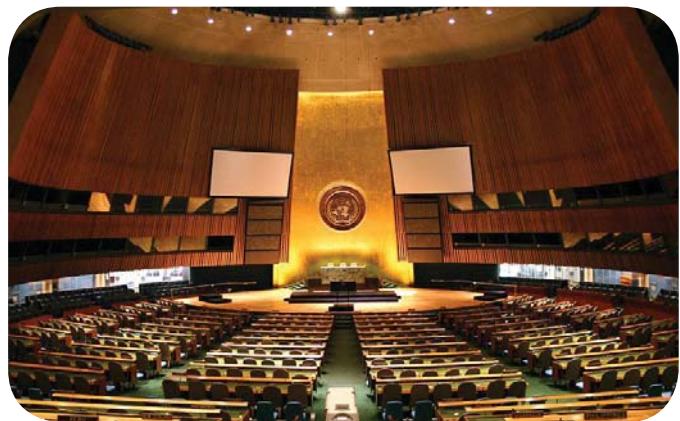
Đại hội đồng Liên Hiệp quốc

Đại hội đồng Liên Hiệp quốc (United Nations General Assembly, viết tắt là UNGA hoặc là GA): một cơ quan chính của Liên Hiệp quốc. Đại hội đồng bao gồm tất cả các quốc gia thành viên. Mỗi năm Đại hội đồng họp một lần thường niên, bắt đầu vào ngày thứ ba của tháng 9 và kết thúc vào giữa tháng 12.

Mỗi kỳ họp Đại hội đồng, các đại biểu đến từ các quốc gia thành viên bầu ra vị *chủ tịch điều hành* kỳ họp. Công việc thường xuyên được trao cho *Tổng thư ký Liên Hiệp quốc* cũng do Đại hội đồng bầu chọn.

Đại Hội đồng Liên Hiệp quốc là diễn đàn để các nước thành viên nêu ra các sáng kiến chung nhất: hòa bình, tiến bộ xã hội, nhân quyền, công pháp quốc tế, các chương trình kinh tế, văn hóa, giáo dục, xã hội.

Phòng họp của Đại hội đồng
Liên Hiệp quốc

Thảo luận

1. Đố các bạn biết: Vì sao tại Đại hội đồng Liên Hiệp quốc, đại biểu các quốc gia có sáng kiến gì của nước mình thì cứ phát biểu, nhưng không bắt buộc tất cả các nước phải theo?

2. Đố các bạn biết: Vì sao có khi Đại hội đồng Liên Hiệp quốc ra Nghị quyết nhưng lại không bắt buộc các nước phải theo như là theo một mệnh lệnh?

3. Làm cách gì để sáng kiến quan trọng nhất, khả thi hơn cả (có thể thực hiện được) sẽ được chốt lại và bắt buộc các quốc gia phải thực hiện?

Hội đồng Bảo an Liên Hiệp quốc

Hội đồng Bảo an Liên Hiệp quốc (United Nations Security Council, viết tắt là UNSC): cơ quan chính trị quan trọng nhất và hoạt động thường xuyên của Liên Hiệp quốc, chịu trách nhiệm chính về việc duy trì hòa bình và an ninh quốc tế. Những nghị quyết của Hội đồng Bảo an được thông qua mà phù hợp với Hiến chương Liên Hiệp quốc thì bắt buộc các nước hội viên của Liên Hiệp quốc phải thi hành. Hội đồng Bảo an không phục tùng Đại hội đồng Liên Hiệp quốc.

Mọi nghị quyết của Hội đồng Bảo an chỉ được thông qua với sự nhất trí của năm nước thành viên thường trực là Mỹ, Anh, Pháp, Nga và Trung Quốc. Mỗi khi có một nghị quyết của Hội đồng Bảo an không được thông qua do một nước thành viên thường trực bỏ phiếu chống, thuật ngữ được dùng nói nước đó đã phủ quyết.

Ngoài năm thành viên thường trực, còn có các nước thành viên không thường trực (các thành viên này do các nước luân phiên nhau đảm nhiệm theo kết quả bầu cử tại Đại hội đồng).

Phòng họp Hội đồng Bảo an Liên Hiệp quốc – nghị quyết chỉ được thông qua khi không có sự phủ quyết nào

Thảo luận

1. Đố các bạn biết: Tại sao ở Hội đồng Bảo an Liên Hiệp quốc lại có chế độ phủ quyết? Chế độ đó thể hiện nguyên tắc làm việc như thế nào? Làm cách gì để tránh xảy ra chuyện phủ quyết?
2. Hãy viết đoạn văn hoặc bài văn nói về sự thông minh, khôn ngoan của cách tổ chức ra hai cơ quan là Đại hội đồng Liên Hiệp quốc và Hội đồng Bảo an Liên Hiệp quốc.

Góc sưu tầm

Khuyến nghị về mục tiêu thiên niên kỷ của Đại hội đồng Liên Hiệp quốc

Thảo luận và tự sơ kết ghi vở

1. Thiên niên kỷ nói ở đây được tính từ năm nào đến năm nào?
2. Tại sao ở đây lại dùng chữ *khuyến nghị*?
3. Tại sao các mục tiêu của khuyến nghị lại không thành nghị quyết bắt buộc phải thực hiện?
4. Các bạn đọc lướt các bài tiếp theo và nghĩ xem Liên Hiệp quốc có cách gì để thực hiện các Nghị quyết của mình?

BÀI 8

TỔ CHỨC UNESCO CỦA LIÊN HIỆP QUỐC

Biểu tượng UNESCO

Trụ sở chính của UNESCO được đặt tại Paris, Pháp

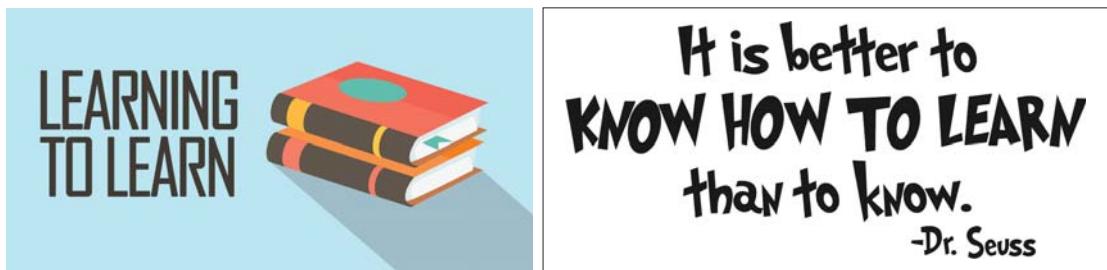
Các bạn hãy nhìn biểu tượng của Tổ chức Giáo dục, Khoa học, Văn hóa Liên Hiệp quốc (UNESCO) của Liên Hiệp quốc. Quá đẹp! Đẹp vì rất có ý nghĩa. Nhìn xa như một ngôi nhà. Không phải ngôi nhà bình thường! Ngôi nhà như ngôi đền thiêng thời cổ đại Hy Lạp - nơi vẫn được coi như xuất phát nền văn minh nhân loại. Và thay cho những hàng cột cẩm thạch, ngôi nhà Giáo dục, Khoa học, Văn hóa Liên Hiệp quốc

này được xây bằng những chữ viết tắt của *United Nations Education Science Culture Organization*.

Chúng ta hãy bắt đầu với vấn đề Giáo dục. UNESCO khuyến nghị học sinh toàn thế giới hãy *Học Cách Học*. Học không phải là đi tìm kiến thức, thậm chí không phải là nhặt nhạnh kiến thức theo lối nănghnhặtchặtbị.

Tại sao? Tại vì kiến thức thì nhiều vô kể. Học cả đời không hết kiến thức. Nhưng biết cách học thì suốt đời biết cách tự tìm đến những kiến thức chọn lọc có ích cho Ta và cho Đời.

Các bạn hãy suy nghĩ về lời nhắn nhủ của nhà văn hóa lớn người Mỹ gốc Đức Theodor Seuss Geisel, thường ký tên Dr. Seuss – ông nói: “*Biết cách học tốt hơn là biết nhiều kiến thức*”. Các bạn có đồng ý với tư tưởng đó không?

UNESCO cũng hướng dẫn tinh thần học tập của từng con người nên gói trong những định hướng sau:

Bền bỉ mà học (Resilience), học cả đời, không học để có mảnh bằng rồi thôi.

Học có suy nghĩ (Reflectiveness), chứ không học thuộc lòng.

Học cùng bè bạn (Collaboration), không học cốt hơn bạn để được tiếng khen.

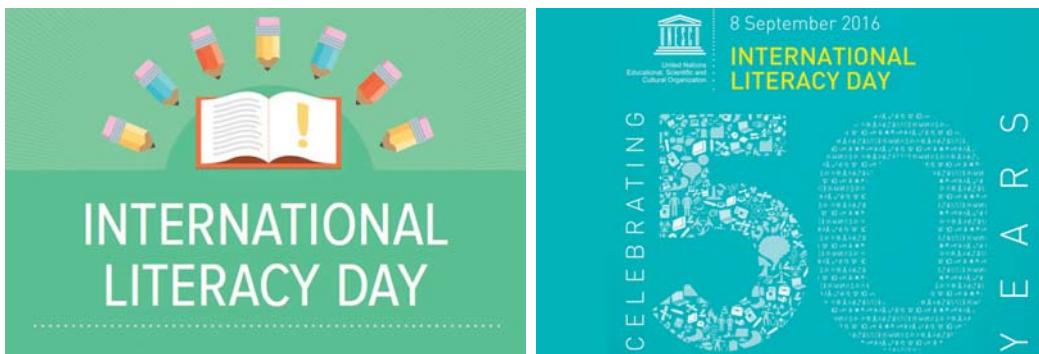
Ham hỏi vì ham hiểu biết (Curiosity), cả đời học, học nữa, học mãi.

Trở thành con người độc lập (Independence), trở thành người tự chủ, tự lập, có trách nhiệm với chính mình và với xã hội.

UNESCO cũng chịu trách nhiệm nhiều vấn đề liên quan đến văn hóa, khoa học và giáo dục. Ví dụ, về một số vấn đề như *Quyền trẻ em, Bình đẳng giới, Xóa nạn mù chữ, Phổ cập khoa học...*

Biểu tượng UNESCO về Quyền Trẻ em và về Bình đẳng Giới

*Kỷ niệm 50 năm phát động phong trào học chữ bền vững để
“Đọc quá khứ và Viết tương lai”*

Luyện tập thực hành

Các bạn tổ chức lập hồ sơ đề nghị UNESCO công nhận một *Di sản văn hóa* hoặc một *Danh nhân văn hóa*, hoặc một thành tựu *Môi trường sinh thái*.

Lập một Ban Giám định. Một bạn làm Giám đốc UNESCO, ba bạn làm chuyên gia thẩm định. Các khán giả có quyền hỏi những người trình bày.

Các bạn có thể cải trang đóng vai giám đốc và các chuyên gia UNESCO đủ nam và nữ, ăn mặc lịch sự.

BÀI 9

TỔ CHỨC WHO CỦA LIÊN HIỆP QUỐC

Biểu tượng của WHO

Trụ sở chính của WHO được đặt tại Geneva, Thụy Sĩ

Tổ chức Y tế Thế giới

Tổ chức Y tế Thế giới (World Health Organization viết tắt là WHO), là một cơ quan của Liên Hiệp quốc, WHO có thẩm quyền điều phối các vấn đề sức khỏe và y tế cộng đồng trên bình diện quốc tế.

WHO tham gia giúp đỡ các quốc gia thành viên, cung cấp thông tin chính xác, những địa chỉ đáng tin cậy trong lĩnh vực sức khỏe con người. WHO đứng ra giải quyết những vấn đề cấp bách về sức khỏe cộng đồng và dịch bệnh của con người.

WHO xác định các ưu tiên cụ thể là phòng chống các bệnh sốt rét, lao phổi, sức khỏe tâm thần, thuốc lá, các bệnh không truyền nhiễm (ung thư, tim mạch...), mang thai an toàn hơn và sức khỏe trẻ em, HIV/AIDS, sức khỏe và môi trường, an toàn thực phẩm, truyền máu an toàn, hệ thống y tế.

Một vài hoạt động dấn thân của WHO:

Cứu trợ tổ chức hệ thống y tế các nước nghèo

Dấn thân tận nơi cứu trợ tổ chức tiêm chủng ngừa các dịch bệnh

Cứu trợ tổ chức cuộc sống vệ sinh sạch sẽ

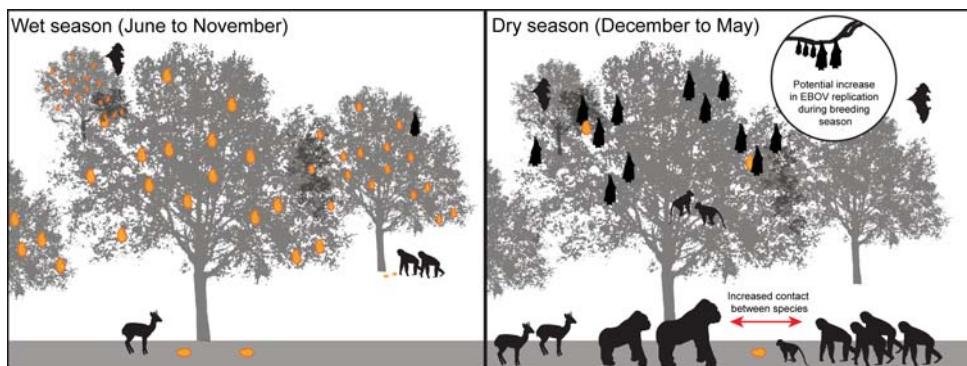

Huấn luyện tẩy mỉ cả sáu bước rửa tay đúng cách

WHO mở lớp huấn luyện về phòng trừ dịch bệnh với tài liệu tiếng Anh đơn giản, ví dụ:

Virus Ebola sinh ra và lan truyền như thế nào?

Các yếu tố theo mùa có thể tác động đến sự phát tán của cỏ và động vật hoang dã, tăng sự tiếp xúc với các vật chứa Ebola.

EBOLA: KILLER VIRUS

An outbreak of the deadly Ebola virus is spread by close contact and kills between 25 and 90 percent of victims. There is no cure or vaccine.

SYMPTOMS

- Early stages
- Advanced stages

- Headache
- Fever
- Bleeding from eyes, nose and mouth
- Fatigue
- Muscle pain
- Sore throat
- Impaired liver and kidney
- Diarrhoea
- Vomiting
- Rash
- Internal and external bleeding

Preventative measures

- Stop contact with infected animals and the consumption of their meat
- Isolate the sick
- Prompt disposal of victims' bodies
- Disinfect homes of dead and infected
- Protective clothing for healthcare workers

Source: WHO

Triệu chứng bạn đã nhiễm virus Ebola
- Bạn phải làm gì ngay?

BÀI 10

MỘT SỐ TỔ CHỨC KHÁC CỦA LIÊN HIỆP QUỐC

Các bạn có thể tự học tiếp với nhau để biết về một số tổ chức khác nữa của Liên Hiệp quốc. Chúng ta cần biết để hiểu kỹ thêm *cuộc sống toàn cầu* và sẵn sàng tham gia khi có nhu cầu.

Chúng ta cũng cần gần gũi với tư cách *công dân toàn cầu* chứ không với tư cách người ngồi *há miệng chờ sung*.

Tổ chức Lương thực và nông nghiệp Liên Hiệp quốc

Liên Hiệp quốc có tổ chức FAO là chữ viết tắt của tổ chức có tên đầy đủ là *United Nations Food and Agriculture Organization*. “Food” là

Lương thực. “Agriculture” là Nông nghiệp.

Trên biểu tượng có bông lúa, điều đó dễ hiểu. Nhưng trên biểu tượng còn có thêm hai chữ *Fiat* và *Panis*, đó là gì vậy?

Chữ *Fiat* được lấy theo chữ Latin trong *Kinh Thánh* chương *Sáng thế ký* (nghĩa đen là “chuyện sinh ra thế gian này”). Trong chương đó có đoạn Chúa Trời ra lệnh cho có ánh sáng, vì Trái đất khi đó tối tăm quá. Và *Fiat Lux* có nghĩa là “thế là liền có ánh sáng”.

Bây giờ, với tình trạng dân đói khắp nơi, với những nền nông nghiệp phải cải tổ lại, với những chế độ đất đai phải thay đổi để lương thực có khắp nơi... khi đó sẽ *Fiat Panis*. Chữ *Panis* tiếng Latin có nghĩa là *bánh mì*.

Các bạn dịch *Fiat Panis* xem ai dịch xuôi, dễ hiểu, đủ nghĩa nhưng lại rất tiếng Việt, thử đi!

**FOOD AND AGRICULTURE
ORGANIZATION
OF THE UNITED NATIONS**

Quỹ nhi đồng Liên Hiệp quốc

Quỹ Nhi đồng Liên Hiệp quốc (United Nations Children's Fund, viết tắt là UNICEF), là một quỹ cứu tế được thành lập bởi Đại hội đồng Liên Hiệp quốc năm 1946.

Năm 1953, Liên Hiệp quốc thay tên của nó thành *Quỹ Khẩn cấp Nhi đồng Quốc tế Liên Hiệp quốc* (United Nations International Children's Emergency Fund) và tên tiếng Việt gọi là *Cơ quan Cứu trợ Nhi đồng Liên Hiệp quốc*, hoặc nhiều khi gọi ngắn đi là *Quỹ Nhi đồng Liên Hiệp quốc* nhưng khi gọi tắt hoặc chú thích tên đầy đủ của tổ chức đó, mọi người vẫn ghi là UNICEF.

Chương trình Phát triển Liên Hiệp quốc

Chương trình Phát triển Liên Hiệp quốc (United Nations Development Programme, viết tắt là UNDP), có trụ sở tại thành phố New York.

UNDP có mạng lưới phát triển toàn cầu, có mặt tại hơn 166 quốc gia với nhiệm vụ chính là tuyên truyền vận động cho sự đổi mới và là cầu nối giữa các nước với tri thức, kinh nghiệm và nguồn lực để giúp người dân xây dựng một cuộc sống tốt đẹp hơn.

Chi phí hoạt động của UNDP được bảo trợ thông qua các khoản viện trợ không bắt buộc từ các cá nhân và các tổ chức trên thế giới.

**Còn nhiều tổ chức nữa! Nhưng hãy biết tới đó đã.
Bây giờ các bạn ghé sang trang sau đi**

Các bạn đoán xem bộ đội nước nào mà đội mũ xanh, màu cờ của Liên Hiệp quốc. Trên mũ lại đằng hoàng hai chữ UN – chắc chỉ có thể là United Nations.

Đây là quân thuộc lực lượng *Gìn giữ hòa bình Liên Hiệp quốc* đấy! Họ được gọi thân tình là *quân Mũ nồi xanh*.

Tại vì trên thế giới vẫn còn nhiều nơi xảy ra xung đột.

Nếu các bên xung đột muốn ngừng chiến, thì Liên Hiệp quốc sẽ ký kết ngừng chiến. Sau đó, Liên Hiệp quốc sẽ cử quân *Mũ nồi xanh* đến quan sát, theo dõi hai bên có giữ cam kết không, hay là lại tiếp tục bắn giết nhau...

Quân *Mũ nồi xanh* chỉ được quan sát, không được ủng hộ phe nào, và nhất là không được dùng súng, trừ phi bị tấn công.

Chúng ta quen gọi một cách thơ mộng thế giới con người trên Trái đất tròn hình cầu này là *ngôi nhà chung*. Nhưng giữ cho ngôi nhà chung không bị tan hoang cũng khó, và càng khó là việc xây dựng ngôi nhà chung cho to đẹp, cho ai ai cũng có cuộc sống thanh bình, hạnh phúc vững bền!

Đó là sứ mệnh và công việc của các bạn!

Chào tạm biệt các bạn Lớp 5 yêu quý!

Các bạn đã có một lối sống làm hành trang
học tiếp bậc Trung học cơ sở rồi vào đời.

Đừng quên nhé, những ngày cùng nhau
học cách trở thành một cá nhân tự lập,
học làm một cá nhân trong cộng đồng và gia đình,
học trưởng thành dần trong
một Tổ quốc và Nhân loại.

Tạm biệt!

MỤC LỤC

Cùng bạn dùng sách	5
Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 5	8
PHẦN MỞ ĐẦU ÔN TẬP VỀ CON ĐƯỜNG TRƯỞNG THÀNH.....	10
PHẦN THỨ NHẤT THẾ GIỚI TRONG MỘT LỚP HỌC.....	14
Bài 1 Hình thù của Trái đất.....	15
Bài 2 Trái đất trong Hệ Mặt trời	18
PHẦN THỨ HAI THẾ GIỚI NGÀY QUA	23
Bài 3 Hạnh phúc khó khăn dưới ánh Mặt trời.....	24
Bài 4 Chiến tranh và loài người.....	28
Bài 5 Nạn đói và nạn buôn bán nô lệ	34
Bài 6 Ánh sáng trong miền tối.....	40
PHẦN THỨ BA THẾ GIỚI NGÀY NAY	45
Bài 7 Cuộc sống toàn cầu.....	46
Bài 8 Tổ chức UNESCO của Liên Hiệp quốc.....	52
Bài 9 Tổ chức WHO của Liên Hiệp quốc	55
Bài 10 Vài tổ chức khác của Liên Hiệp quốc	59